

JAHON DINLARI TO‘G‘RISIDA

*MASAIDOVA MALOXATXON NAZMIDDINOVNA
ANGREN SHAHAR 3-SON TEXNIKUMI
"UMUMTA'LIM FANLAR" KAFEDRASI MUDIRI.*

Annotatsiya

Ushbu maqolada muallif jahon dinlari tarixi, xususiyatlari, vazifalari va vazifalarini atroflicha tahlil qiladi. Xususan, buddizmni ko‘rib chiqib, uning paydo bo‘lish tarixini, uning xristian va islom dinlaridan farqini bayon qiladi. Tarixiy ketma-ketlikda xristianlik va islom dinini bayon etadi.

Kalit so‘zlar: Din, tarix, buddizm, xristianlik, islom, amrlar, madaniyat.

Аннотация

В данной статье автор подробно анализирует историю, особенности, функции и задачи мировых религий. В частности, рассматривая буддизм он излагает историю её возникновения, отличие его от таких мировых религий как христианство и ислам. В исторической последовательности излагает христианство и ислам.

Ключевые слова: Религия, история, буддизм, христианство, ислам, заповеди, культура.

Abstract

In this article, the author analyzes in detail the history, features, functions and tasks of world religions. In particular, considering Buddhism, he sets out the history of its origin, its difference from such world religions as Christianity and Islam. In historical sequence outlines Christianity and Islam.

Keywords: Religion, history, Buddhism, Christianity, Islam, commandments, culture.

Jahon dini — bu turli mamlakatlar va qit'alarda tarqalgan din. An'anaviy ravishda faqat uchta jahon dini tan olingan: buddizm, nasroniylik va islom. "Din" so'zi lotincha religio so'zidan kelib chiqqan bo'lib, bu so'z poboizlik, muqaddas joy yoki ibodat obyekti degan ma'noni bildiradi. Umumiy tushunchada din — bu tabiiy bo'lmagan narsalarning mavjudligiga ishonchga asoslangan dunyoqarash bo'lib, unga tayangan holda ma'lum axloqiy qoidalar mavjud bo'lib, ular mo'minlarning xulq-atvorini belgilaydi.

Birinchi dinlar qachon paydo bo'lganligi noma'lum, va ularni tasniflash usullari haqida dunyoning yirik olimlari bahslashmoqda

Ilmiy nuqtai nazardan dinlarni ularning rivojlanish bosqichlarini hisobga olib, urug‘-qabila, xalq-milliy va jahon dinlariga bo‘lish odat qilingan. Urug‘-qabila dinlari tub jamoat tuzilmasida paydo bo‘lgan. Ular urug‘ yoki alohida qabilaning yashash sharoitlari va ko‘pincha joylashuviga qarab shakllangan. Bunday dinda ajdodlarga sig‘inish, taqiqlar, fetishizm, qarindoshlik va ma‘naviy aloqalar muhim o‘rin tutadi, totemlar va sehri e‘tiqodlar keng tarqalgan. Milliy-madaniy dinlar keyinchalik shakllangan, sinfiy jamiyatlar va butun xalqlar rivojlanib borgan paytlarda yuzaga kelgan. Zamonaviy dinlar orasida ularga hind dinini, yahudiylikni, konfutsiylikni va sintoizmi kiritish mumkin. Odatda, milliy-madaniy dinlarning egasi bir etnik guruh vakillari hisoblanadi. Masalan, hind dini dastlab zamonaviy Hindistonning to‘rt asosiy etnik guruhini birlashtirgan: hind-yevropalik, dravid, avstro-aziatik va tibet-birman. Hozirgi kunda hind dini dunyo bo‘ylab 1 milliarddan ortiq tarafdorlari bilan eng yirik dinlardan biri hisoblanadi.

Ma‘lumki, dunyo dinlari qadimgi e‘tiqodlarning ba‘zi elementlarini o‘zlashtirgan, ammo tarixiy burilishlar davrida paydo bo‘lgan. Masalan, islom VII asrda G‘arbiy Arabistonda ibtidoiydan sinfiy jamiyatga o‘tish davrida paydo bo‘lgan. Turli tadqiqotchilar hali ham dunyoning qancha dinlari borligi haqida umumiy fikrga kela olmaydilar. Masalan, ba‘zilar hinduizm, konfutsiylik va yahudiylikni (nasroniylik va islomning manbai sifatida) dunyo dinlari qatoriga kiritadilar. An‘anaga ko‘ra, faqat uchta dunyo dinlari ajralib turadi: buddizm, xristianlik va islom.

Jahon dinlarining asosiy belgilari quyidagilardan iborat:

. Nafaqat bir etnik guruh ichida, balki butun dunyoda ko‘p sonli izdoshlarimiz bor.

. Kosmopolitiklik - millat va davlatdan tashqariga chiqish.

.Egalitarizm - barcha odamlarning tengligi, barcha ijtimoiy guruhlar vakillariga yo‘naltirilganlik.

Targ‘ibot faolligi va prozelitizm - boshqa e‘tiqod egalarini e‘tiqodga aylantirish istagi

Dinning vazifalari (ya‘ni jamiyatda harakat qilish usullari) haqida gapirganda, quyidagilarni alohida ta‘kidlash mumkin.

Dunyoqarash. Inson, jamiyat va tabiatga nisbatan muayyan qarashlarning mavjudligi.

(Kompensator). Tasavvur, ongni qayta qurish va ob‘ektiv yashash sharoitlarini o‘zgartirishdagi cheklanganlik, qaramlik va kuchsizlikni din yordamida to‘ldirish.

Kommunikativ. Imonlilarni tushunarli ramzlar va marosimlar yordamida birlashtirish va muloqot qilish.

Tartibga solish. Diniy institutlarning g‘oyalar, qadriyatlar va o‘rnatishlar orqali ham alohida odamlarning, ham butun guruhlarning xatti-harakatlariga ta‘siri.

Integratsiyalovchi-dezintegratsiyalovchi. Odamlarni birlashtirish yoki ajratish. Birinchisi, dinga nisbatan yakdil qarashlar, tortishuvlar bo‘lmaganda sodir bo‘ladi. Ikkinchidan, agar bir dinning aqidalari boshqasining qoidalarini buzsa.

Ilk dinlarda bo‘lgani kabi, yozuv, tarix, kitob bosish, san‘at, ta‘lim, merosni rivojlantirishga ko‘maklashish.

Qonuniylashtiruvchi (qonuniylik). Din imonlilar uchun qaysi xatti - harakatlar to‘g‘ri, qaysi xatti - harakatlar to‘g‘ri emasligini aniqlashi mumkin

Har bir din o‘ziga xos xususiyatlarga ega. Xususan, buddizmning asosiy yo‘nalishlari xinayana (theravada), mahayana, vajrayana hisoblanadi.

Dunyodagi imonlilar soni: 500 millionga yaqin.

Tarqalishi: Janubiy, Janubi-Sharqiy va Sharqiy Osiyo. Tuva, Buryatiya va Qalmog‘iston - Rossiyada.

Asosiy ta‘limot kitobi: «Tripitaka» («Uch savat»).

Asosiy bayram: Vesak (Budda Jayanti, Budda Purnima), ya‘ni uning tug‘ilishi nishonlanadigan Budda kuni; may oyida to‘liq oy nishonlanadi.

Buddizm dunyodagi eng qadimgi dindir. Miloddan avvalgi VI asrda Hindistonda paydo bo‘lgan va keyinchalik Osiyoda mustahkamlangan.

Buddizmning asosi Budda ta‘limotidir. Uning to‘liq ismi Siddxartha Gautama Shakyamuni. U Shak xalqi shohining o‘g‘li bo‘lmish valiahd edi. Rivoyatlarga ko‘ra, Siddxartha dunyoda qayg‘u va o‘lim borligini bilib olgunga qadar boylik, baxt va sevgi bilan yashagan. Yigit kambag‘al kiyimini kiyib, odamlarni azob - uqubatlardan qutulishga intildi. Keyinchalik Siddxartxga Budda, ya‘ni «uyg‘ongan» laqabi berilgan.

Budda to‘rtta olijanob haqiqatni aniqladi:

Hayot azobdir.

Azob-uqubatlarning sababi - insonning istagi va mehridir.

Azob - uqubatlardan xalos bo‘lish istaklaringiz va muhabbatlaringizdan xalos bo‘lishingiz mumkin.

To‘rtta haqiqat to‘g‘ri xulq-atvor, yovuzlik va meditatsiya qilmaslik orqali nirvana va ma‘rifat yo‘lini ko‘rsatadi.

Buddizmga ko‘ra, hech kim koinotni yaratmagan, uning boshi ham, oxiri ham yo‘q. O‘limning oxiri emas, balki «dharm» (so‘zma - so‘z tarjimasi - «ushlab turadigan yoki qo‘llab - quvvatlaydigan narsa») ning parchalanishidir. Ular esa, o‘z navbatida, yangidan shakllanib, yangi hayot uchun qayta tug‘ilishi mumkin.

Buddaviylarning asosiy maqsadi - nirvanaga erishish, azoblardan xalos bo‘lishdir. Ma‘rifatga faqat meditatsiya orqali erishish mumkin.

Buddistlarning eng muhim amri - barcha jonzotlarga muhabbat va rahmdillik. Ular yaxshimi yoki yomonmi muhim emas. Buddizmda «ko‘z uchun ko‘z» qoidasi

ishlamaydi - azob - uqubatni tarqatmaslik uchun yomonlik uchun pul to‘lash mumkin emas.

Xristianlikning asosiy yo‘nalishlari esa pravoslavlik, katoliklik, protestantizmdir.

Dunyodagi imonlilar soni: 2 milliarddan ortiq kishi.

Eng ko‘p tarqalishi: Yevropa va Shimoliy Amerikada.

Asosiy ta‘limot kitobi: Muqaddas Kitob.

Masihning asosiy shaxsiyati - xudojo‘y Iso Masih bo‘lib, u insoniyatning barcha gunohlarini o‘z zimmasiga oldi va ularni o‘lim bilan qopladi. Shuning uchun ham dinning hozirgi nomi yunoncha Christos - moylangan Masih so‘zidan kelib chiqqan. Masihning hayoti Muqaddas Kitobda tasvirlangan. Hazrati Iso suvni sharobga aylantirib, bemorlarni davolab, o‘liklarni tiriltirib, ko‘plab mo‘‘jizalar qilgan. 33 yoshida u Golgota tog‘idagi xochga mixlangan va uch kundan keyin tirilgan.

Xristian dini qadimgi dunyo vayron bo‘lganidan keyin paydo bo‘lgan va dastlab Rim imperiyasining yangi davlat diniga aylangan. Dinning asosiy dogmalari umumjahon kengashlarda o‘rnatilgan. Masalan, Nikeyadagi (325) birinchisida Masihning tirilishi (Fisih) sanasini qanday hisoblash kerakligi aniqlangan.

Fisih bayrami 2024 yilda nishonlanadi. Xristian bayramining sanasi va mohiyati 1054-yilda xristianlik pravoslav (sharqiy) va katolik (g‘arbiy) cherkovlariga bo‘linadi. Dunyoda 15 ta asosiy pravoslav cherkovi mavjud, jumladan rus, Quddus, Konstantinopol, Antioxiya. Har bir cherkovga patriarx boshchilik qiladi. Rossiyada 2009 yildan beri u Patriarx Kirill. Rim-katolik cherkovi boshlig‘i - Vatikan shahrida yashovchi va faoliyat yurituvchi Rim papasi (2013 yildan - Frensis).

Vatikandagi Avliyo Pyotr sobori - dunyodagi eng mashhur va tashrif buyuriladigan katolik sobori

Pravoslavlik va katoliklikning asosiy farqlari:

Pravoslavlik katolik cherkovining Muqaddas Ruhning Ota Xudosidan ham, O‘g‘il Xudosidan ham oqlanishi to‘g‘risidagi inkor etadi;

Katoliklikda, jannat va do‘zaxdan tashqari, gunohlardan tozalanishga muhtoj bo‘lgan ruhlar yashaydigan oxirat aravasi borligiga ishonishadi;

Shuningdek, katoliklikka ko‘ra, Bokira Maryam homilador bo‘lganida, u birlamchi gunoh qilmagan, o‘limidan so‘ng esa u jon va tana bilan osmonga ko‘tarilgan. Pravoslavlik buni rad etadi;

Pravoslavlikda Rim papasining cherkov ishlaridagi xatosizligini tan olishmaydi.

G‘arbiy va Sharqiy cherkovlarning o‘z oqimlari bor. XVII asrning o‘rtalarida Moskva Patriarxi Nikonning islohotidan norozi bo‘lgan eski imonlilar Rusdagi pravoslavlikdan voz kechishdi.

16 - asr boshlarida Martin Lyuter va uning katolik ruhoniylari va Vatikan monopoliyasi ta'sirida protestantizm katoliklikdan ajralib chiqdi. Uning zamonaviy oqimlari - lyuteranizm, kalvinizm, anglikanizm.

Islomdagi asosiy yo'nalishlar: sunniylik, shialik, harijiylik, tasavvuf.

Dunyodagi imonlilar soni: 1,8 mlrd.

Eng ko'p tarqalgani: Yaqin Sharq, Shimoliy Afrika. Tatariston va Boshqirdiston Respublikalari, shuningdek Kavkaz (Rossiyada).

Asosiy ta'limot kitobi: Qur'on, sunnat.

Asosiy bayramlar: Ramazon hayiti (Ramazon oyidagi ro'za tugashi sharafiga iftorlik bayrami) va Qurbon hayiti (Ibrohim payg'ambar qurbonligi xotirasiga qurbonlik bayrami); ular oy taqvimini bo'yicha nishonlanadi.

Allohdan o'zga iloh yo'qligiga guvohlik beraman va Uning Payg'ambari ".

Shahadda islom dinining asosiy aqidalari bor: bir xudoga, ya'ni Allohga va Muhammad alayhissalomning payg'ambarlik vazifasiga ishonish. Agar Allohga iymon keltirsangiz, bas, u jannatda abadiy qolur. (Bu oyati karimada Allohga iymon keltirganingizda, uning o'g'illari bo'lmasligi 18. Musulmonlar qiyomat va qiyomat kunini kutib, jannat va do'zax, farishtalar va boshqa g'ayritabiiy kuchlarning mavjudligini tan oladilar.

Islom dinida payg'ambarlardan eng hurmatlisi Muhammad (Muhammad) dir. U taxminan 570 yilda olijanob, ammo kambag'al oilada tug'ilgan. Taxminan 25 yoshida Muhammad boy beva ayolga uylanib, boy odam bo'ldi. Musulmon an'anasiga ko'ra, erkak juda dindor bo'lib, muntazam ravishda Makka tog'lariga ibodat qilish uchun borgan. Muhammad taxminan 40 yoshga to'lganida, Ramazon oyining 27-kunida unga Jibril farishta kelib, Qur'onga kirgan dastlabki beshta oyatni yetkazdi. Bu voqea munosabati bilan musulmonlar har yili «Al-Kadr kechasi» ni nishonlashadi.

Qozon shahridagi Qul-Sharif masjidi, Tatariston Respublikasi

Musulmonlar imonning besh ustuniga rioya qilishlari kerak:

Shoh - musulmonning dinga kirishdan oldin aytgan gaplariga, ya'ni, Allohga va Muhammad alayhissalomning Payg'ambarligiga ishonishdir.

Namoz - har kuni besh marta namoz o'qish. Albatta, undan oldin yuvinish kerak, ibodat esa qibla deb ataladigan yo'nalishda bo'lishi kerak.

Saum - muqaddas Ramazon oyidagi ro'za bo'lib, unda musulmonlar tong otguncha, iymon kuchini isbotlash uchun ovqatlanish, ichish va o'yin-kulgilardan tiyiladilar.

Zakat - muhtojlarga sadaqa berishdir.

Haj - har bir musulmon umrida kamida bir marta ziyorat qiladigan Makkaga .

Ka'ba - Saudiya Arabistonining Makka shahridagi al-Harom masjidi hududidagi musulmon ziyoratgohi

Adabiyotlar

1. Buddizm. Spravochnik. – M.: Respublika, 1992.
2. Vasilev L.S. Istoriya religiy Vostoka. 3-izd. – M.: 1998.
3. Iz istorii drevnix kultur Sredney Azii. Xristianstvo.- T.:1994.
4. Iso Jabborov. Ruhiiy olam: jaholat va kamolat. -T.: O‘zbekiston, 1998.
5. Dinshunoslik asoslari (o‘quv qo‘llanma) / Mualliflar jamoasi. – T.: “Toshkent islom universiteti nashriyot matbaa birlashmasi”, 2013.
6. Agzamxodjaev S., Rahimjonov D., Muhamedov N., Najmiddinov J. Dunyo dinlari tarixi (O‘quv qo‘llanma). – Toshkent, “Toshkent islom universiteti nashriyot-matbaa birlashmasi”, 2011.
7. Mo‘minov A., Yo‘ldoshxo‘jaev H., Rahimjonov D. va boshqalar. Dinshunoslik: Darslik / mas’ul muharrir N.Ibrohimov. – Toshkent: Mehnat, 2004.